УДК: 008:391:316.7
ORCID: 0009-0000-2246-1260

МОДА ЯК КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ: ІДЕНТИЧНІСТЬ, ВЛАДА ТА СИМВОЛІКА

Беленчук Ю.В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Бурназова В. В. – завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури, кандидат педагогічних наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: мода, ідентичність, символіка, культурна дипломатія, діаспора.

Мода є складним соціокультурним явищем, що поєднує естетичні, економічні, символічні та комунікативні функції [7; 8]. У сучасній гуманітаристиці мода розглядається як форма соціальної комунікації, що дозволяє індивідам і групам передавати інформацію про свою ідентичність, статус, світогляд та культурну належність [10]. У цьому контексті традиційний костюм виступає важливим маркером національної ідентичності та культурної пам'яті, що підтверджується як зарубіжними, так і українськими дослідженнями [4; 5]. Мода, як і сценічне мистецтво, поєднує візуальність та дію: костюм формує не лише зовнішній вигляд, а й поведінкові моделі, жести, манеру руху. Таким чином, одяг стає інструментом культурної репрезентації, що працює за тими ж принципами, що й сценічний образ [2].

Особливої ваги мода набуває у процесі формування культурної ідентичності [12]. У традиційному костюмі закодовані історичні наративи, соціальні структури та символи [11]. Орнаментика та кольорова символіка одягу формують систему культурних кодів, через які передається колективний досвід і світогляд спільноти [4; 5]. Так само як музичний ритм і хореографічний жест формують національний стиль, у моді ритм орнаментів, композиція кольорів і структура силуету створюють візуальний код культури [3]. Водночас традиційний одяг виконує не лише естетичну, але й соціально-комунікативну функцію, відображаючи статус, вік та гендерну належність індивіда [6].

Водночас мода є простором влади та соціального контролю. Вона формує уявлення про «норму», «успішність» і «привабливість», закріплюючи певні соціальні та культурні ієрархії [10]. У цьому контексті особливої уваги потребує гендерний вимір моди, оскільки саме через одяг відбувається конструювання та відтворення уявлень про жіночність і маскулінність. Історично жіноча мода була пов'язана з естетизацією тіла, декоративністю та відповідністю стандартам краси, що виконувало функцію соціального контролю, тоді як чоловіча орієнтувалася на

стриманість і функціональність [12]. Як і в хореографії, де традиційні рухи набувають нових форм, у моді відбувається переосмислення етнічних елементів: сучасні дизайнери інтегрують традиційні мотиви у нові силуети, створюючи діалог між минулим і сучасністю [3].

Семіотичний вимір моди дозволяє розглядати її як систему культурних кодів [8]. Символи в моді можуть бути як універсальними (чорний колір як знак трауру), так і культурно специфічними (етнічні орнаменти, релігійні мотиви). Вірменська символіка має глибоке історичне коріння: гранат – символ життя, родючості та єдності; хачкар – знак духовності, пам'яті та культурної тяглості; геометричні орнаменти – відображення космогонічних уявлень; традиційні кольори – червоний, синій і помаранчевий як елементи національної ідентичності [13]. Подібні процеси характерні і для української традиційної культури, де орнаменти виконують функцію передачі світоглядних уявлень, соціальних норм і колективної пам'яті [4; 5]. Символи в моді здатні транслювати політичні меседжі, формувати колективну пам'ять і сприяти міжкультурному діалогу [9].

Практичний аспект дослідження базується на матеріалах переддипломної практики у ГО «Вірменське товариство культурних зв'язків – АОКС України», а також включає спостереження, отримані під час відвідування Музею Сергія Параджанова. У процесі проходження практики здійснено відвідування культурних заходів, спрямованих на популяризацію вірменської культури, зокрема виставок і тематичних зустрічей.

Під час відвідування музею було зафіксовано важливу роль візуальної культури у формуванні символічного простору ідентичності. Експозиція, що поєднує етнічні мотиви з авторською естетикою, демонструє, що костюм і декоративні елементи виступають носіями культурних кодів і засобами репрезентації культурної пам'яті.

Водночас у діяльності АОКС України спостерігалося активне використання елементів традиційного одягу та символіки. Учасники заходів інтегрували етнічні орнаменти, національні кольори та стилізовані аксесуари, що виконували ідентифікаційну та комунікативну функції.

Таким чином, поєднання музейного досвіду та сучасних культурних практик [1] дозволяє розглядати моду як динамічний інструмент репрезентації ідентичності, що поєднує збереження традиції з її сучасною інтерпретацією.

Список використаних джерел

1. Берковський, В., & Бурназова, В. (2026). Використання сучасних технологій в музейній педагогіці: теоретико-методологічні позиції. *Соціальна робота та соціальна освіта*, (1(16), 295-305. https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(16).2026.355740

2. Бурназова В., Шнайдер А. Традиції і трансформація:

збереження національного хореографічного і музичного коду в умовах глобалізації. // *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій*: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / ред.: Л. П. Макаренко, Д. С. Черняк. Київ : КНУТД, 2025. 342 с. С.124-128. URL: https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/33279

3. Бурназова В., Новотна М. Мистецтво як перформативна дія: історичні паралелі між візуальним і сценічним у культурі України. // *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій*: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / ред.: Л. П. Макаренко, Д. С. Черняк. Київ : КНУТД, 2025. 342 с. С.188-192. URL: https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/33279

4. Кара-Васильєва Т. В. Український народний костюм : монографія. Київ : Мистецтво, 2005. 320 с.

5. Лозко Г. С. Українське народознавство : навч. посіб. Київ : АртЕк, 2006. 304 с.

6. Стельмах М. Г. Український народний одяг. Київ : Наукова думка, 1977. 278 с.

7. Barnard M. Fashion as communication. London : Routledge, 2002. 224 p.

8. Barthes R. The fashion system. Berkeley : University of California Press, 1990. 233 p.

9. Bhabha H. K. The location of culture. London : Routledge, 2004. 295 p.

10. Crane D. Fashion and its social agendas : class, gender, and identity in clothing. Chicago : University of Chicago Press, 2000. 294 p.

11. Der Mugrdechian B., Kouymjian D. Armenian costumes through the ages. Fresno : Armenian Studies Program, 2010. 128 p.

12. Entwistle J. The fashioned body : fashion, dress and modern social theory. Cambridge : Polity Press, 2015. 272 p.

13. Kyurkchyan A., Khatcherian H. Armenian ornamental art. Yerevan: Craftology, 2010. 192 p.

УДК 316.7:008:004:001.8

МУЗЕЙ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ІНСТИТУТ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Бондарь С., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Берковський В.Г., кандидат історичних наук, doctor nauk humanistycznych, доцент кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: музей, постіндустріальне суспільство, соціокультурний інститут.